

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В'ЇЗНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПОТОКУ ДО ЗАКАРПАТТЯ

У статті розглянуто актуальність і необхідність вивчення туристичних потоків як важливого індикатора планування та розвитку туризму Закарпаття. Проаналізовано основні складові Державної цільової програми розвитку туризму та курортів до 2015 року, в якій пріоритетом вважається в'їзний туризм як важливий чинник підвищення якості життя, створення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів та підвищення міжнародного авторитету. Висвітлено суть очікуваних результатів реалізації даної програми. Визначено, що важливою умовою інтеграції України в ЄС є виважена регіональна туристична політика кожного регіону, зокрема, Закарпаття з урахуванням фізико-географічних, соціально-економічних, геополітичних особливостей території. Проведено дослідження в'їзного туристичного потоку до Закарпаття та обґрунтовано виявлені тенденції. Накопичення та аналіз показників, що характеризують даний вид туризму є необхідною умовою подальшого прогнозування, планування та функціонування туристичного потоку на досліджуваній території. Запропоновано деякі шляхи покращення управління туристичними потоками і стимулювання їх розширення.

Ключові слова: туристичний потік, в'їзний туристичний потік, регіональна політика.

Актуальність. Туризм як галузь економіки має важливе значення щодо питань активізації туристичних потоків як в Україні так і в Карпатському регіоні, зокрема, Закарпатті. Саме підвищення конкурентоспроможності рекреаційно-туристичної сфери є одним із способів отримання конкурентних переваг на ринку шляхом покращення привабливості території для потенційних клієнтів. Для України, Закарпаття, які прагнуть до європейської інтеграції та підписали політичну частину угоди ЄС проблема конкурентоспроможності туризму одна із ключових питань економічного зростання в майбутньому.

У прес-центрі Кабміну голова Державного агентства туризму та курортів України Олена Шаповалова озвучила наступні дані: в 2013 році Україну відвідало понад 26 мільйонів туристів – на півтора мільйона більше, ніж у 2012 році. Вітчизняні й закордонні авіакомпанії збільшили кількість рейсів та розширили географію польотів на Україну. Завдяки цьому пасажиропотік через наші аеропорти зріс у грудні 2013 року на 15%, а за весь рік – до 15,1 мільйона людей (на 7%). Щодо Закарпаття, то аналіз статистичних даних показав, що у 2013 році на досліджуваній території туристичні послуги отримало понад 355 тис. осіб, що в порівнянні з 2012 роком складало 342 тис. осіб. Збільшився і загальний обсяг наданих туристичних послуг і у гривневому еквіваленті, він сягнув відмітки 334 мільйони. Однак поглиблення економічної кризи на всій території України за рахунок глибоких політичних змін та воєнної агресії з боку Російської Федерації, втрата АР Крим призведе до зменшення туристичних потоків.

Отже, вивчення як позитивних так і негативних тенденцій формування туристичних потоків залишається актуальним і вимагає більш детальних локальних досліджень на регіональному рівні.

Аналіз досліджень. Питанням вивчення руху туристичних потоків займаються вчені багатьох наук, зокрема, економічних, географічних, політичних. Їх вивченню присвячені роботи О.Бейдика [2], І.Карташевської [1], М. Мальської [3], Д. Стеценка [5] та інших науковців.

Враховуючи динамічні зміни в туристичній індустрії вивчення туристичних потоків потребує постійної уваги щодо регулювання та прийняття управлінських рішень як державного так і регіонального рівнів. Слід зауважити, що світові дослідники туризму М.Хол та М. Вільямс переконливо доводять, що «розгляд туристичних потоків є предметом порівняно малої кількості академічних досліджень» [7]. Вони зазначають, що «туристичний рух має глибокі наслідки для розвитку інфраструктури, транспорту, розробки нових

туристичних продуктів, комерційної життєздатності сфери туризму, а також управління соціальними, економічними та культурними результатами туризму» [7]. Таким чином, постійні і системні дослідження туристичних потоків сформують реальну картину сучасних тенденцій і закономірностей, джерел формування та їхнього розподілу на досліджуваній території.

Метою статті є виявлення основних тенденцій в'їзного туристичного потоку до Закарпаття.

Виклад основного матеріалу. Державне агентство з туризму та курортів України розробило державну цільову програму розвитку туризму та курортів до 2022 року. Головний показник ефективності програми – збільшення вдвічі в'їзного туристичного потоку. Передбачається, що кількість іноземних туристів, які відвідають Україну, до 2022 року сягне 50 млн. осіб на рік, а кількість робочих місць зросте в 2,5 раза. В основу даної програми закладено такі статистичні дані: збільшення надходжень до бюджету до 2023 року на 230% - до 5 млрд. гривень; до 2022 року очікується зростання кількості туристів, які подорожують усередині країни, на 10% щорічно; зростання кількості іноземних туристів, які в'їхали в Україну – на 5% щорічно.

На досліджуваній території діє «Програма розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2011-2015рр.» в якій пріоритетом вважається в'їзний туризм як важливий чинник підвищення якості життя, створення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів та підвищення міжнародного авторитету. Щодо очікуваних результатів та ефективності програми, то вона повинна до 2015 року забезпечити: 1) зростання потоку іноземних туристів на 50-60 тис. осіб в рік; 2) збільшення обсягів, наданих туристичних послуг до 500 млн. грн в рік; 3) збільшення частки сфери туризму і діяльності курортів у ВВП краю до 5% загального обсягу; 4) збільшення терміну перебування туристів на території області у вітчизняних готелях та інших закладах тимчасового розміщення тощо. Очікувані результати реалізації даної програми подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Очікувані результати Програми розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2011 – 2015рр. [4]

<i>Найменування завдання</i>	<i>Найменування показників</i>	<i>Одиниця виміру</i>	<i>Значення показників за роками</i>				
			<i>2011р.</i>	<i>2012р.</i>	<i>2013р.</i>	<i>2014р.</i>	<i>2015р.</i>
Економічні	Кількість обслуговуваних туристів	тис. осіб	390,0	450,0	420,0	450,0	470,0
	Обсяг наданих послуг	млн. грн.	310,0	370,0	340,0	370,0	390,0
	Надходження до бюджетів усіх рівнів	млн. грн.	35,0	38,0	37,0	38,0	40,0
Соціальні	Кількість зайнятих у сфері туризму та діяльності курортів	осіб	5000	6500	6000	7000	8000

Функціонування туризму як сфери економіки характеризується показниками, що відображають кількісні та якісні тенденції її розвитку. Одним із найважливіших показників є кількість прибуттів (прїздів). Під кількістю прибуттів потрібно розуміти кількість зареєстрованих туристів, що прибули в ту чи іншу країну (вибули з неї) за певний проміжок

часу, як правило календарний рік. Беззаперечно, що статистика прибуттів (вибуттів) є базовою для відображення туристичних потоків між країнами, регіонами.

Закарпаття в структурі рекреаційно-туристичних комплексів регіонів України має ряд переваг, оскільки єдина з областей країни, яка межує з чотирма державами Карпатського Єврорегіону: Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією. Саме вигідне гео економічне та геополітичне розташування, багатий природно-ресурсний потенціал, самобутня культура багатонаціональних народів краю сприяє збільшенню туристичних потоків із ближнього зарубіжжя.

У 2012р. в області діяли 130 суб'єктів туристичної діяльності, з них 59 – юридичні особи та 71 – фізичні особи-підприємці. За видами туристичної діяльності, вони розподілялися наступним чином: 21 суб'єкт – туроператори (організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних і супутніх послуг), 94 суб'єкти – турагенти (посередницька діяльність із реалізації туристичного продукту туроператорів та туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницька діяльність щодо реалізації характерних і супутніх послуг) та 15 суб'єктів – здійснювали тільки екскурсійну діяльність [6].

Проведений аналіз статистичних даних впродовж 2000 – 2012 рр. туристичних потоків у Закарпатській області дає змогу зробити наступний висновок (таблиця 2,3,4): 1) переважають внутрішні туристичні потоки, наростаюча тенденція яких характерна з 2008 року; 2) іноземні туристичні потоки навпаки мають зростаючу тенденцію.

Таблиця 2

Туристичні потоки
(за даними [6])

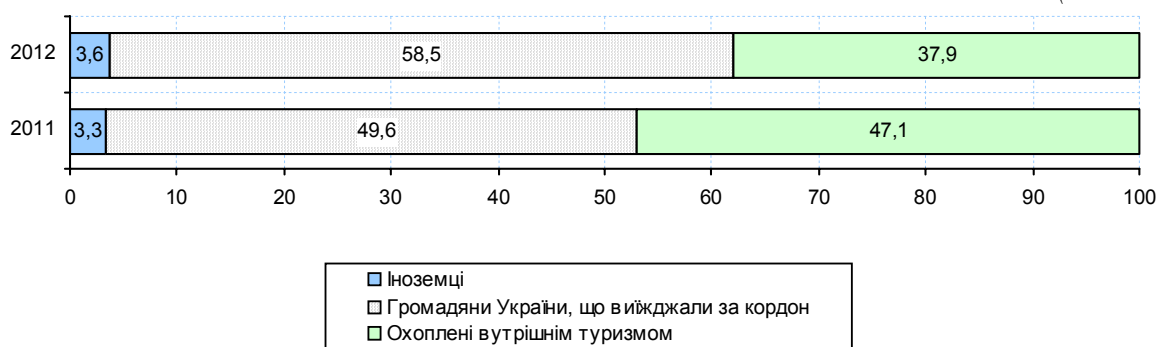
Рік	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України - всього	Із загальної кількості туристів (осіб)			Кількість екскурсантів
		іноземні туристи	туристи – громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи	
2000	144775	6411	97181	41183	58916
2001	71104	6542	20518	44044	53912
2002	77225	6708	16675	53842	62164
2003	91054	11339	13881	65834	67566
2004	52569	10112	5320	37137	52144
2005	63796	14728	7377	41691	45669
2006	69942	11726	10011	48205	50226
2007	72970	8985	11456	52529	44098
2008	76965	10735	12710	53520	54640
2009	56320	7761	9305	39254	28394
2010	52080	8425	11423	32232	22053
2011	57029	9096	10931	37002	16618
2012	20180	733	11792	7655	4890

¹ 2000-2011 за даними Головного управління з питань європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків та туризму ОДА, починаючи з 2012 року за даними Головного управління статистики.

Таблиця 3

Обслуговування туристів за категоріями

(відсотків)

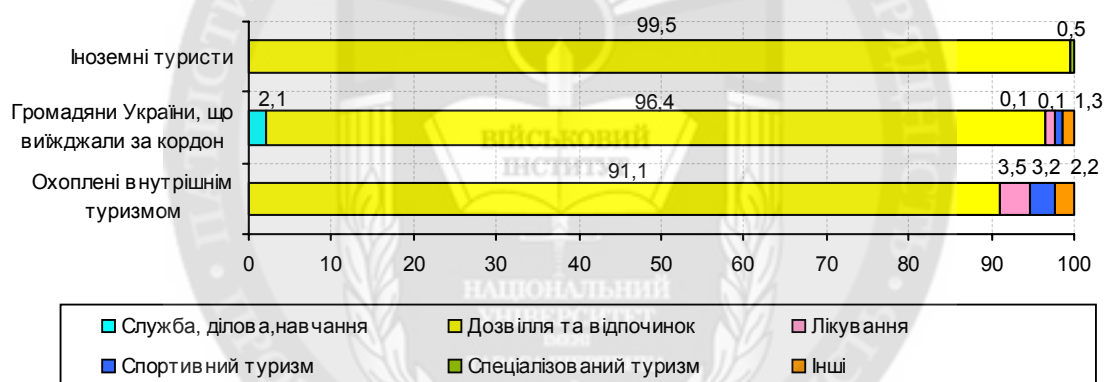
У

продовж минулого року 20,2 тис. осіб офіційно скористалися туристичними послугами, з них 0,7 тис. осіб – іноземні туристи, 11,8 тис. осіб – громадяни України, які виїжджали за кордон, 7,7 тис. осіб – внутрішні туристи. У порівнянні з 2011р. кількість громадян України, які виїжджали за кордон, збільшилася на 7,9%, а кількість іноземних туристів та внутрішніх туристів зменшилася у 12,4 та 4,8 рази. Наполовину зменшилася і кількість туристів, яким було надано екскурсійні послуги.

Таблиця 4

Розподіл туристів за метою відвідування у 2012 році

(відсотків)

Із загальної кількості туристів у 2012р. проводили дозвілля та відпочинок 94,6%, займалися іншими видами туризму 1,6%, перебували на лікуванні 1,4%, перебували у службових, ділових поїздках, на навчанні та займалися спортивним туризмом – по 1,2% відповідно.

Порівняльний аналіз обслугованих іноземних туристів та їх питома вага по регіонах України свідчить, що за даним показником Закарпатська область входить в першу 10-ку, посівши 8-е місце в 2012 році (7761 особа, що становить – 1,5%). Щодо диференціації за країнами формування туристичних потоків, то картина виглядає таким чином: найбільша кількість осіб прибуває в Закарпаття з Білорусії (20%), Угорщини (17%), Словаччини (8%), Польщі (6,6%), Румунії (0,1%). Причому на п'ять країн – Білорусь, Угорщину, Росію, Словаччину та Польщу – у середньому припадає 73,6% потоку іноземних громадян до Закарпаття. До позитивних тенденцій можна віднести те, що до другої десятки країн, громадяни яких відвідали Закарпаття, протягом досліджуваного періоду входять такі країни - Словенія, Чехія, Німеччина.

Щодо цілей в'їзду в Закарпаття, то щорічно протягом п'яти років їх структура практично не змінювалась: найбільша частка осіб – 78,2% приїждить до краю заради дозвілля та відпочинку, 21,7% - з метою бізнесу та навчання та 0,15% з метою лікування. Слід прокоментувати той факт, що ті іноземні особи, які прибувають в Закарпаття, офіційно декларують іншу мету, теж частково є туристами. Особливо це стосується прибуттів із

діловою чи службовою метою, метою культурних і спортивних обмінів та релігійними цілями, а також із приватною метою.

На основі вищенаведеного можна визначити, що в'їзний туристичний потік до Закарпаття має два основні вектори спрямування:

1) західний (Угорщина, Словаччина, Польща, Румунія), де переважають тури вихідного дня чи гостьовий туризм з переважанням власного автомобільного транспорту;

2) північно – східний (Росія, та Білорусь). Це як правило сімейний відпочинок, налагодження та підтримка ділових контактів, тобто бізнесу в Українських Карпатах з переважанням залізничного та повітряного транспорту.

Для подальшого розвитку основних векторів туристичного потоку на досліджуваній території необхідно:

1) впершу чергу модернізувати і побудувати нові автомобільні магістралі європейського зразка, а також безпосередньо в Карпатському регіоні;

2) активно залучати в мережу туристичної інфраструктури 13 нових туристичних об'єктів, що побудовані і здані в експлуатацію в 2013 році, зокрема, у Міжгірському, Тячівському, Рахівському, Великоберезнянському та чотири об'єкти у Воловецькому районах;

3) збільшити туристичний збір, який вперше в Закарпатті був введений у 2012 році і дав у бюджет області 808 тис. грн.;

4) довести до логічного завершення Проект щодо створення міжнародного туристичного маршруту по дерев'яних церквах, який проходитиме через територію Румунії, Угорщини та Закарпаття (Україна);

5) спільно з угорськими партнерами в 2014 року реалізувати проект зі створення мережі велодоріжок та розробки велотурів;

6) покращити просування адресної реклами та пропагування туристичних можливостей Закарпаття в інших країнах із врахуванням можливих специфічних інтересів громадян цих країн до нашого туристичного потенціалу;

7) системна участь у великих міжнародних туристичних виставках та фестивалях;

8) розширення регіонального ринку для іноземного туризму та створення пропозиції нових туристичних продуктів, які відповідають сучасним умовам та проблемам.

Висновок. Туристичний потік є важливим індикатором розвитку сфери туризму досліджуваної території, оскільки ґрунтовний аналіз їх тенденцій повинен бути поставлений в основу стратегії розвитку регіону. У Стратегії соціально-економічного розвитку Закарпатської області задекларовано, що стратегічна мета розвитку туризму в Закарпатті полягає у створенні конкурентоспроможного на внутрішньому та світовому ринках національного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити потреби населення України та туристів із зарубіжних країн, розширенні внутрішнього туризму та постійному зростанні обсягів в'їзного туризму, забезпеченні на цій основі комплексного розвитку курортних територій та туристичних центрів з урахуванням соціально-економічних інтересів населення, збереженні та відновленні природного середовища та історико-культурної спадщини, вирішенні завдань щодо наповнення державного і місцевого бюджетів.

Відповідально до проведеного аналізу характеру, структури та спрямованості в'їзного туристичного потоку до Закарпаття у 2000 – 2012 рр. слід відмітити, що туристичний потік має досить стабільну структуру в першій десятці країн; спостерігається високий рівень залежності потоку від соціально-економічного та політичного стану даної території і відносин цих країн із Україною та Закарпаттям; відбулось значне скорочення кількості іноземних туристів, які відвідали Закарпаття з 2008 року, що пояснюється загостренням економічної кризи тощо.

Узгодження стратегічних цілей на рівні регіону, підприємств туристичної діяльності, а також на загальнодержавному рівні стратегічного розвитку туризму дозволить зайняти Закарпаттю власну нішу в туристичній сфері України та сформувати унікальний

регіональний туристичний продукт в рамках кластера, який у перспективі може стати і міжрегіональним на рівні Карпатського економічного району.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карташевская И. Ф. Туристские потоки как управляемая категория базисной модели рекреационной системы / И. Ф. Карташевская // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 63. – С. 53–57.
2. Бейдик О. О. Фактори формування туристичних регіонів і центрів в'їзного туризму України : зб. наук. статей / О. О. Бейдик, Н. О. Новосад // Проблеми міжнародного туризму. – К. : ППНВ, 2010. – С. 285–299.
3. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – С. 335–359.
4. Програма розвитку туризму і курортів у закарпатській області на 2011-2015рр. від 16.12.2010р. №72. – Ужгород, 2013р. – 18с.
5. Стеченко Д. М. Економічна діагностика регіонального ринку туристичних послуг / Д. М. Стеченко, Ю. Б. Забалдіна // Університетські наукові записки. – 2006. – № 1 (17). – С. 350–355.
6. Статистичний збірник. Закарпаття – санаторії та туризм. – Ужгород, 2013р. -103с.
7. A companion to tourism / Alan A. Lew, C. Michael Hall, Allan M. Williams. – (Blackwell companions to geography) Includes bibliographical references. – Blackwell Publishing, 2004. – 606 p.

Рецензент: д.геогр.н. Дубіс Л.Ф., доцент кафедри геоморфології та палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка

к.геогр.н. Габчак Н.Ф.

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ВЪЕЗДНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТОКА В ЗАКАРПАТЬЕ

В статье рассмотрено актуальность и необходимость изучения туристических потоков как важного индикатора планирования и развития туризма Закарпаття. Проанализировано основные составляющие Государственной целевой программы развития туризма и курортов до 2015 года, где приоритетом является въездной туризм как важный показатель улучшения качества жизни, создания дополнительных рабочих мест, увеличение валютных запасов и повышение международного авторитета. Освещена сущность ожидаемых результатов реализации данной программы. Обозначено, что важным условием интеграции Украины в ЕС является стабильная региональная туристическая политика каждого региона, в частности Закарпаття с учетом физико-географических, социально-экономических, геополитических особенностей территории. Проведено изучение въездного туристического потока в Закарпатье и обосновано выявленные тенденции. Накопление и анализ показателей, характеризующий данный вид туризма является необходимым условием дальнейшего прогнозирования, планирования туристического потока на исследуемой территории. Предложено некоторые пути улучшения управления туристическими потоками и стимулирование их размещения.

Ключевые слова: туристический поток, въездной туристический поток, региональная политика.

N.Gabchak

BASIC TENDENSES OF THE INBOUND TOURIST FLOWS TO TRANSCARPATHIA

The necessity of the studying of the tourist flows as an important indicator of the planning and development of tourism in Transcarpathia is under consideration in this article. The main components of the State Target Program for the development of tourism and resorts by 2012, in which the inbound tourism is considered to be the important factor of improving the quality of life and creation of additional jobs, increasing the foreign currency reserves and the international prestige, are analyzed. The essence of the expected program results implementation is revealed. It was determined that the important condition for Ukraine's integration into the EU is a balanced regional tourism policy of each region, in particular Transcarpathia, based on geographical, social and economic and geopolitical characteristics of the area. The research of the inbound tourist flow to Transcarpathia has been carried out. The revealed tendencies are reasonably identified. The accumulation and analysis of the parameters indicators characterizing the given type of tourism is a necessary condition for the further forecasting, planning and functioning of the tourist flow in the investigated area. The effective ways of the tourist flows improvement and encouraging of their expansion are offered.

Keywords: tourists flow, tourist arrivals, inbound tourist flow, regional policy.